

Jednou ze zásad uplatňující se v oblasti občanského práva je zásada, podle které je nepřipustné, aby se někdo bezdůvodně obohatil na úkor jiného. A proto dojde-li k takovému obohacení, je potřeba, aby občanský zákoník v souladu s uvedenou občanskoprávní zásadou zabezpečil nápravu, resp. zakotvil povinnost toho, kdo se na úkor jiného obohatil, toto obohacení vydat. Občanský zákoník realizaci dané zásady zajišťuje především právní úpravou institutu bezdůvodného obohacení obsaženou v části šesté, hlavy třetí, § 451 až 459.

Bezdůvodné obohacení je institutem práva občanského, resp. práva soukromého, jehož právní úprava, tak jak je obsažená v občanském zákoníku, platí především pro vztahy občanskoprávní, není-li v rámci občanského zákoníku zvláštní úpravy, a dále pak pro jakékoliv jiné soukromoprávní vztahy, ledaže by pro tyto platila vlastní právní úprava.

Bezdůvodné obohacení je ovšem také zvláštním právním důvodem vzniku závazkového právního vztahu. Dojde-li proto k bezdůvodnému obohacení, tj. naplní-li se všechny zákonem stanovené předpoklady, vznikne mezi dvěma, popř. více individuálně určenými osobami ze zákona, tedy mimosmluvně, zvláštní samostatný závazkový vztah z bezdůvodného obohacení, jehož obsahem je, aby ten, kdo se zákonem předvídaným způsobem bezdůvodně obohatil, toto obohacení vydal a to tomu, na jehož úkor k obohacení došlo.

A právě podrobný rozbor tohoto zvláštního právního vztahu tvoří jádro mé práce, kterou z důvodu přehlednosti člením do šesti kapitol. V první kapitole seznámím čtenáře s historickým vývojem právní úpravy bezdůvodného obohacení, a to od doby práva římského až po současnou právní úpravu, jíž se budu podrobně zabývat v částech následujících. V druhé kapitole, v rámci obecného výkladu o bezdůvodném obohacení, se pokusím zodpovědět otázku týkající se právní povahy zkoumaného institutu, a to zda závazkový právní vztah z bezdůvodného obohacení je vztahem odpovědnostní povahy, či se jedná o zvláštní závazkový vztah existující mimo rámec občanskoprávní odpovědnosti, abych v části na tuto otázku navazující vymezila předpoklady vzniku

tohoto závazkového vztahu včetně funkcí, které právní úprava zkoumaného institutu plní. Tuto část uzavřu úvahami nad vztahem bezdůvodného obohacení k jiným titulům na plnění, například k plnění z titulu náhrady škody. V třetí kapitole rozeberu, které jednotlivé případy jsou podle občanského zákoníku bezdůvodným obohacením a které nikoliv, když v samotném úvodu této části nastíním v odborné literatuře i judikatuře řešenou problematiku týkající se interpretace ustanovení § 451 odst. 1 ObčZ, tedy otázku, na kolik je výčet jednotlivých případů bezdůvodného obohacení výčtem uzavřeným. Se vznikem bezdůvodného obohacení jsou spojeny určité právní následky. Jaké následky to jsou a koho tyto následky postihují, tím se budu zabývat v kapitole čtvrté. Pátou kapitolu věnuji otázce promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení, tedy tomu, v jaké lhůtě se oprávněný, neboli postižený, může v případném soudním řízení dovolat s úspěchem svého práva, které mu bezdůvodným obohacením druhého (obohaceného) vzniklo, a to bez rizika vznesené námitky promlčení z jeho strany. Bezdůvodné obohacení de lege ferenda, to bude téma pro poslední kapitolu mé práce.

Institut bezdůvodného obohacení je v právní literatuře opomíjen, poslední ucelený rozbor na toto téma je z roku 1987¹, který s ohledem na rozsáhlou novelu občanského zákoníku z roku 1991 (z. č. 509/1991 Sb.), která se dotkla i právní úpravy bezdůvodného obohacení, není možné považovat za aktuální. I přes současný právnímu stavu neodpovídající ucelené zpracování problematiky bezdůvodného obohacení se ovšem domnívám, že jde o téma v právních kruzích diskutované, a tedy aktuální, což dokládají nejen právní články v odborných časopisech publikovaných na dané téma, ale i soudní judikatura.

A právě aktuálnost daného tématu doprovázená absencí souhrnného zpracování dle současného právního stavu, byla pro mne hlavním důvodem, proč jsem se rozhodla psát diplomovou práci na toto téma. Cílem mé práce je pak nabídnout čtenáři ucelený výklad o institutu bezdůvodného obohacení vycházející z platné právní úpravy, odborné literatury, z právních článků a samozřejmě také ze soudní judikatury.